

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2017r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Górecki
Sędziowie:	SSA Małgorzata Mazurkiewicz - Talaga SSA Bogdan Wysocki (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sąd. Ewa Gadomska

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2017r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **Parafii (...)**p.w. (...)

w S.

przeciwko **1.Agencji Nieruchomości Rolnych w W., Oddział Terenowy w P., 2.Skarbowi Państwa (Dyrektorowi Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P., Staroście (...)) i Wojewodzie (...), 3.Gminie K.**

o przywrócenie własności, przyznanie nieruchomości zamiennych lub zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 30 września 2016r., sygn. akt XVIII C 523/15

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2 w ten sposób, że nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu pozwanym kosztów procesu;

II. w pozostałej części apelację oddala;

III. zasądza od powódki tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym:

a) na rzecz Agencji Nieruchomości Rolnych w W., Oddział Terenowy w P. kwotę 11.250 zł (jedenaście tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych);

b) na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 11.250 zł (jedenaście tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych);

c) **na rzecz Gminy K. kwotę 11.250 zł (jedenaście tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych).**

Małgorzata Mazurkiewicz – Talaga Marek Górecki Bogdan Wysocki

Sygn. akt I ACa 1542/16

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 13 lipca 2011 r. **powódka – Parafia (...) p.w. (...) w S.** domagała się:

1) przyznania od **pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych - Oddział Terenowy w P.** na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych, w zamian za nieruchomości przejęte przez Skarb Państwa, zapisane w księgach wieczystych nr (...) Sądu Powiatowego w K., wymienione w wykazie zmian danych ewidencyjnych – synchronizacyjnych nr (...) załączonych do pozwu i w tym celu zobowiązanie pozwanej Agencji Nieruchomości Rolnych – Oddział Terenowy w P. do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

2) przyznania od **pozwanego - Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. lub Starosty (...)** na jej rzecz odpowiednich nieruchomości zamiennych w zamian za przejęte nieruchomości, opisane w pkt 1, a nadto zobowiązanie w tym celu pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. oraz Starosty (...) do wskazania odpowiednich nieruchomości zamiennych,

ewentualnie

3) przyznanie powódce od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) kwoty 2.600.000 zł z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty tytułem odszkodowania za nieruchomości opisane w pkt 1 pozwu.

Ponadto powódka wniosła o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Starosty (...) na rzecz powódki kosztów postępowania wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew Agencja Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P. wniosła o oddalenie powództwa w stosunku do niej w całości oraz o zasądzenie od powódki na jej rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P. oraz Starostę (...), zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, wniosł o oddalenie powództwa w stosunku do niego oraz o zasądzenie od powódki na jego rzecz zwrotu kosztów procesu, w tym na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 22 listopada 2013 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze statio fisci Skarb Państwa - Wojewodę (...).

Postanowieniem wydanym na rozprawie w dniu 17 lipca 2015 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Gminę K..

Pozwana Gmina K. w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie do powoda na rzecz pozwanej kosztów procesu oraz kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Wyrokiem z dnia 30 września 2016 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił powództwo w całości (pkt 1), zasądził od powódki na rzecz: Agencji Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P. kwotę 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego; Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7.200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego;

Gminy K. kwotę 7.217 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2), odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu ponad te, które dotychczas poniosła (pkt 3).

Podstawą rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i wnioski.

Powodowa Parafia p.w. (...) w S. została erygowana w XIII/XIV wieku. W latach 1990 – 1998 proboszczem Parafii był ksiądz C. S.. Aktualnie Parafia posiada osobowość prawną w myśl art. 7 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej. Proboszczem parafii jest od dnia (...)r. ksiądz K. W.. Arcybiskup Metropolita (...) – Ordynariusz w oświadczeniu z dnia 21 lutego 2012 r. adresowanym m.in. do powodowej Parafii wyraził zezwolenie na wytoczenie procesu w niniejszej sprawie.

Jako właściciel nieruchomości o powierzchni 71,55 ha, zapisanej w kw nr (...) Sądu Powiatowego w K. (później kw (...), dawniej S. tom 50, wykaz 202), co najmniej od dnia 16 listopada 1949 r. był wpisany R. (...)K. Parafialny w S..

Jako właściciel nieruchomości zapisanej w kw. nr (...) Sądu Powiatowego w K. (później kw (...)) co najmniej od dnia 17 października 1949 r. było wpisane (...)P. przy K. Parafialnym w S..

Jako właściciel nieruchomości zapisanej w kw nr (...) (później kw. (...), dawniej S., tom 50, wykaz (...)) co najmniej od dnia 16 listopada 1949 r. był wpisany R. (...)K. Parafialny w S..

Protokołem przejęcia z dnia 20 kwietnia 1950 r. na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, przejęto na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości ziemskie S., karta (...) gmina P. należące, jak wskazano w protokole, do (...) Gminy K. w S.. W protokole wskazano, że przejęta nieruchomość oznaczona jest w księdze wieczystej Sądu Grodzkiego w G.: S., karta (...) obecnie kw nr (...) i (...) i wykazuje obszar 71,55,55 ha; jako właściciel nieruchomości figuruje w księdze wieczystej od dnia (...)(...) Gmina K. S.; nieruchomość składa się z roli, łąki, podwórza i drogi; zabudowania znajdujące się na nieruchomości, w tym plebania posadowione są na parceli katastralnej (...); z powyższych nieruchomości oddano księdzu administratorowi w użytkowanie parcele o numerach (...) o obszarze 2,23,22 ha oraz z parceli (...)obszar około 12 ha.

Protokołem dodatkowym z dnia(...) na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego dodatkowo przejęto na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości S., karta (...) obecnie kw (...), o powierzchni 4,55,45 ha wraz ze znajdującym się na niej domem dla organisty (organistówką) i budynkiem gospodarczym mieszczącym salę parafialną. Ponadto tym protokołem dokonano przejęcia nieruchomości S., karta (...), o obszarze 0,04,72 ha, nieruchomości zapisanych w kw (...) o obszarze 0,77,90 ha i nieruchomości zapisanych w kw (...) o obszarze 0,49,99 ha. Z tego obszaru wyłączono na kult religijny parcelę z kw (...) o obszarze 0,49,99 ha, parcelę (...) z karty 245 o obszarze 0,04,72 ha, parcelę (...) z kw (...) o obszarze 0,77,92 ha i (...) z kw (...) o obszarze 0,34,00 ha – ogólny obszar wyłączony na kult religijny wynosił 1,66,61 ha. Jednocześnie protokołem tym odebrano proboszczowi w użytkowanie 14,23,22 ha gruntów pozostawionych w użytkowaniu protokołem z dnia (...). Przydzielono natomiast proboszczowi parcelę z kw (...) o nr(...) o obszarze 1,55,17 ha w użytkowanie oraz z kw (...) parcelę o numerze (...) (łąkę) o obszarze ca 0,35,00 ha – razem oddano proboszczowi w użytkowanie ca 1,90,17 ha.

Orzeczeniem Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w K. z dnia (...). o przejęciu na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolnych, wydanym na podstawie ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz.U.1958.17.71) przejęto na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolne, względnie części tych nieruchomości, bez odszkodowania i wolne od obciążeń, a stanowiące własność R. (...)K. Parafialnego względnie Beneficjum w S.: nieruchomość rolną oznaczoną hipotecznie kw (...), o powierzchni 4,55,54 ha, część nieruchomości rolnej oznaczonej hipotecznie kw (...), o powierzchni ca 55,23,30 ha i część nieruchomości rolnej oznaczonej hipotecznie kw (...), o powierzchni ca 11,33,39 ha. W uzasadnieniu orzeczenia wskazano, że powyższe nieruchomości zostały przejęte we władanie Państwa na podstawie protokołów przejęcia z dnia (...) i nadal

znajdują się we władaniu Państwa, a zatem podlegają działaniu art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży nieruchomości Państwowego Funduszu Ziemi oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego i dlatego Prezydium (...) w K. postanowiło jak w sentencji postanowienia.

Powyższe orzeczenie było podstawą przeniesienia z kw (...) obszaru 55,14,20 ha oraz obszaru 11,33,99 ha z kw nr (...) do kw (...) i wpisania w kw (...) jako właściciela całej nieruchomości Skarbu Państwa. W kw (...) co do pozostałego obszaru tj. 2,84,00 ha, obejmującego działki (...)) jako właściciel pozostał wpisany R. (...) K. Parafialny w S.. W kw (...) co do pozostałego obszaru obejmującego działki nr (...) jako właściciel pozostało wpisane (...) P. przy K. Parafialnym w S..

Działka o numerze (...), o powierzchni 0,30,66 ha, zapisana w kw (...) została odłączona i przeniesiona do kw nr (...). Podstawą odłączenia działki była umowa kupna sprzedaży z dnia (...) na podstawie której Parafia R. (...) w S. zbyła tę działkę na rzecz Skarbu Państwa – Zakładu (...) w S..

Parafia R. (...) pw. (...) w S. została wpisana, jako właściciel nieruchomości zapisanej w kw (...) (później kw nr (...)) w dniu (...) a nieruchomości zapisanej w kw (...) (później kw nr (...)) w dniu (...)

Wnioskiem z dnia 30 lipca 1990 r. Kościół R. - (...)p.w. (...) w S. zwrócił się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej wnosząc o:

1) przywrócenie własności nieruchomości działki nr (...), o powierzchni 0,59 ha, z kw (...), dawnej kw (...) oraz działki numer (...), o powierzchni 0,30 ha, z kw (...), z dawnej kw (...), stanowiących swego czasu własność wnioskodawcy, a obecnie Skarbu Państwa we władaniu Państwowego Funduszu Ziemi;

2) przyznanie odszkodowania za grunty, które były przed przejęciem przez Państwo własnością Parafii, jako beneficjum proboszczowskie, a ich obecne przeznaczenie uniemożliwia przywrócenie własności tj. za działki:

- (...) o powierzchni 0,64 ha, z kw (...), dawnej (...), obecnie użytkowanych jako drogi przez Urząd Miasta i Gminy K.,

- (...), o powierzchni 1,48 ha, z kw (...), dawnej (...), obecnie użytkowanych jako rowy melioracyjne przez Urząd Miasta i Gminy K.,

- (...), o powierzchni 0,34 ha, z kw (...), dawnej (...), obecnie użytkowanych jako drogi przez Urząd Miasta i Gminy K.,

- (...) o powierzchni 0,25 ha, z kw (...), dawnej (...), obecnie użytkowanej przez Urząd Miasta i Gminy K., Szkoła Podstawowa w S.,

- (...) o powierzchni 0,31 ha, z kw (...), dawnej (...), obecnie użytkowanej przez Zakład (...) w S.,

- (...) o powierzchni 0,17 ha, z kw (...), dawnej (...), obecnie użytkowanej jako droga przez Urząd Miasta i Gminy K.,

- (...), o powierzchni 0,02 ha, zapisanej w kw S., karta (...) obecnie użytkowanej przez Zakład (...) w S. jako droga.

Wyjaśniono, że łącznie wniosek obejmuje 0,89 ha gruntów do przywrócenia własności i 3,21 ha do odszkodowania, razem 4,10 ha. W uzasadnieniu wniosku wskazano, że do chwili przejścia na własność Skarbu Państwa w 1950 r. nieruchomości będące własnością Kościoła (...) w S. obejmowały: grunty proboszczowskie o powierzchni 55,23 ha zapisane w kw (...), grunty proboszczowskie o powierzchni 11,34 ha zapisane w kw (...) i grunty proboszczowskie pozostające na wyposażeniu organisty o powierzchni 4,55 ha zapisane w kw (...); wszystkie one zostały zapisane w kw (...) jako własność Skarbu Państwa (pkt 1 uzasadnienia wniosku). Dalej wyjaśniono, że wszystkie te grunty zostały przejęte przez Skarb Państwa na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki, z czego grunty z kw (...) i (...) protokołem z dnia 20 kwietnia 1950 r., a grunty z kw (...) protokołem z 7 grudnia 1950 r. (pkt 2 uzasadnienia wniosku). W pkt 3 uzasadnienia wniosku wskazano, że z aktualnych wykazów nieruchomości wynika, że

we władaniu jednostek państwowych ze wszystkich gruntów wymienionych w pkt 1 pozostały jedynie te działki, które są przedmiotem wniosku. W pkt 4 uzasadnienia wniosku zamieszczono wskazanie, że wnioskowane nieruchomości są oznaczone na mapach nr (...) sporządzonych dnia(...)

Do wniosku załączono zaświadczenia Państwowego Biura Notarialnego w G. z dnia 16 maja 1990 r. dotyczące dawnej kw nr (...) i (...), poświadczony skrócony odpis z kw nr (...) (dawnej kw (...)), protokół dodatkowy z dnia (...) protokół przejęcia z dnia 20 kwietnia 1950 r., wykaz nieruchomości wchodzących w skład kw (...), wykaz nieruchomości wchodzących w skład kw (...), wykaz nieruchomości wchodzących w skład kw S., karta (...) wykaz nieruchomości wchodzących w skład kw (...), mapę na której zaznaczono działki (...), mapę na której zaznaczono działki (...), mapę na której zaznaczono działki (...).

Zarządzeniem z dnia 17 grudnia 1992 r. Komisja Majątkowa zawiadomiła powodową Parafię o wszczęciu postępowania regulacyjnego w sprawie przywrócenia Parafii własności położonej w miejscowości S.. Sprawie nadano sygnaturę W.KM. (...)

W dniu 15 lutego 1993 r. z udziałem przedstawicieli uczestników postępowania regulacyjnego tj. powodowej Parafii, (...) w P., Wojewody L. i Burmistrza Miasta i Gminy K. odbyło się spotkanie, podczas którego ustalono stanowiska uczestników. Mianowicie proboszcz Parafii podtrzymał roszczenia ujęte we wniosku wnosząc dodatkowo o przyznanie na rzecz Parafii działki nr (...) o powierzchni 0,21 ha, będącej w użytkowaniu Państwowego Funduszu Ziemi (pkt 1 protokołu). Stwierdzono, że nie ma przeszkód odnośnie zwrotu działek o nr (...) będących w zasobach (...) (pkt 2 protokołu). Co do działki (...) Urząd Miasta i Gminy K. pozostawił rozstrzygnięcie Komisji Majątkowej, bowiem na gruncie tym znajduje się poczta, sala gimnastyczna i mieszkanie organisty. S. wyraziła zgodę na dalsze użytkowanie budynku na dotychczasowych zasadach w przypadku zwrotu tej nieruchomości na rzecz Parafii (pkt 3 protokołu). Stwierdzono, że działka (...) nie istnieje w ewidencji rejestrowej obrębu S., co zostało poparte urzędowym dokumentem (pkt 4 protokołu). W pkt 5 protokołu proboszcz Parafii ksiądz C. S. oświadczył, że w stosunku do działek o nr (...), o powierzchni 0,64 ha, aktualnie użytkowanych jako drogi przez Urząd Miasta i Gminy K., działek (...), o powierzchni 1,48 ha, aktualnie użytkowanych jako rowy melioracyjne przez Urząd Miasta i Gminy K., działek (...), o powierzchni 0,34 ha, aktualnie użytkowanych jako drogi przez Urząd Miasta i Gminy K., działki (...), o powierzchni 0,17 ha, aktualnie użytkowanej jako droga przez Urząd Miasta i Gminy K. oraz działki (...), o powierzchni 0,02 ha, zapisanej w kw S., karta 244, aktualnie użytkowanej przez Zakład (...) w S. jako droga – rezygnuje z roszczenia.

W dniu 17 lutego 1994 r. Wojewoda L. wydał decyzję (nr (...) (...)), w której stwierdził nabycie przez Gminę K. z mocy prawa, nieodpłatnie własności nieruchomości w obrębie S., zapisanych w kw (...) tj. działek o numerach (...).

Na posiedzeniu Zespołu (...) Komisji Majątkowej w dniu (...) proboszcz powodowej Parafii ksiądz C. S. oświadczył, że podtrzymuje stanowisko zawarte we wniosku z dnia (...). i wnosi o przywrócenie działek o nr (...) oraz działki (...). Co do działki (...) proboszcz oświadczył, że została ona wskazana omyłkowo, a działka (...) została przez Parafię sprzedana i co do niej Parafia żadnych wniosków nie zgłasza. Odnośnie działek użytkowanych, jako drogi i rowy, wymienionych w pkt 5 na stronie 2 protokołu z dnia (...) proboszcz oświadczył, że Parafia rezygnuje z odszkodowania od (...) i Miasta G., jak również od Zakładu (...) i nie wnosi o nieruchomości zamiennie od nich. Co do nieruchomości trwale rozdysponowanych, spisanych szczegółowo w dokumentach załączonych do wniosku Parafia przedstawi swoje stanowisko w porozumieniu z właścicielką K.. Komisja na posiedzeniu postanowiła wydać orzeczenie w części dotyczącej działek nr (...), a w części dotyczącej przyznania nieruchomości zamiennych za działki trwale rozdysponowane rozprawę odroczyć i jednocześnie udzieliła Parafii terminu 1 miesiąca na sprecyzowanie wniosku w części dotyczącej przyznania nieruchomości zamiennych za działki trwale rozdysponowane z jednoczesnym określeniem powierzchni nieruchomości według protokołu przejęcia z dnia (...) za które Parafia pragnęłaby otrzymać nieruchomości zamiennie.

Orzeczeniem z dnia (...) Komisja Majątkowa przywróciła na rzecz powodowej Parafii własność nieruchomości położonych w S., stanowiących działki (...). W uzasadnieniu orzeczenia wskazano, że początkowo żądanie przywrócenia własności dotyczyło działek (...), a żądanie odszkodowania działek (...), a co do pozostałych przejętych przez Państwo nieruchomości parafia przedstawiła dowody świadczące o ich trwałym rozdysponowaniu na rolników

indywidualnych w postaci wykazów nieruchomości wchodzących w skład ksiąg wieczystych (...) oraz S., karta(...). W toku postępowania regulacyjnego okazało się, że możliwe jest przywrócenie własności czterech działek spośród przejętych od Parafii i działki te przywrócono. Co do pozostałych działek, mianowicie działek o nr (...) Parafia zrezygnowała z roszczenia w stosunku do Gminy K. oraz w stosunku do Zakładu (...). W części końcowej uzasadnienia stwierdzono, że orzeczenie nie reguluje sprawy nieruchomości przejętych i rozdysponowanych trwale na rzecz rolników indywidualnych, albowiem w tym przedmiocie Parafia zapowiedziała przedstawienie swego stanowiska po porozumieniu się z K. i w tej części zapadnie oddzielne orzeczenie.

Pismem z dnia (...) Kościół R. (...) pw. (...) w S. poinformował Komisję Majątkową, że w nawiązaniu do ostatniego zdania orzeczenia Komisji z dnia (...), po porozumieniu się z (...) w P., wnosi o przyznanie jej gruntów zamiennych za 53,69 ha gruntów rolnych przejętych od Parafii przez Państwo, a następnie trwale rozdysponowanych na rzecz rolników indywidualnych. W załączeniu przysłano wyciąg z wykazu zmian gruntowych oraz wykaz nieruchomości kościelnych Parafii S. trwale przekazanych przez Państwo rolnikom indywidualnym. Pismem z dnia (...). Komisja Majątkowa, załączając pismo Parafii z dnia (...). precyzujące stanowisko w sprawie, zwróciła się do Urzędu Wojewódzkiego w L. o poinformowanie o możliwości zaspokojenia roszczeń Parafii w tym zakresie przez przyznanie jej nieruchomości zamiennych. W nawiązaniu do tego pisma Komisji, Urząd Wojewódzki w L. w dniu(...) przesłał Komisji protokół z odbytego w dniu (...) spotkania z uczestnikami postępowania regulacyjnego. Na spotkaniu tym pełnomocnik powodowej Parafii podtrzymał roszczenia Parafii ujęte we wniosku z dnia (...). i wniósł o przyznanie Parafii 53,69 ha gruntów zamiennych za grunty kościelne, które zostały trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych (pkt 1 protokołu). Przedstawiciel Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa oświadczył, że Agencja nie posiada wolnych gruntów na terenie gminy K., natomiast dysponuje gruntami na terenie innych miejscowości oddalonych od Parafii około 50 km (pkt 3 protokołu), co do których Parafia zobowiązała się do zajęcia stanowiska po skonsultowaniu się z K. (pkt 4 protokołu). Pismem z dnia (...) powódka nie wyraziła zgody na przejęcie proponowanych gruntów zamiennych. W dalszym toku postępowania regulacyjnego wymieniane były stanowiska uczestników postępowania regulacyjnego, co do ewentualnych gruntów zamiennych za grunty trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych. W dniu(...)r. odbyło się kolejne spotkanie z udziałem uczestników postępowania regulacyjnego, podczas którego zajął tożsame stanowisko jak podczas spotkania z dnia (...) W piśmie z dnia (...) skierowanym do Komisji Majątkowej, proboszcz powodowej Parafii, odwołując się do wniosku z dnia (...) w którym Parafia wniosła o przyznanie na jej rzecz gruntów zamiennych za 53,69 ha gruntów przejętych od Parafii przez Państwo, a następnie trwale rozdysponowanych na rzecz rolników indywidualnych, wskazując na upływ ponad dwóch lat od wszczęcia sprawy, wniósł o wydanie decyzji rozstrzygającej sprawę. W toku dalszego postępowania regulacyjnego kontynuowane były czynności zmierzające do ustalenia gruntów zamiennych. W dniu 1 czerwca 2006 r. odbyło się spotkanie z udziałem uczestników postępowania regulacyjnego, podczas którego przedstawiciel Parafii poinformował, że przedmiotem wniosku Parafii w postępowaniu regulacyjnym jest przekazanie Parafii gruntów zamiennych o powierzchni 53 ha w zamian za grunty przekazane rolnikom indywidualnym. Wobec braku odpowiednich nieruchomości zamiennych w zasobach Agencji Nieruchomości Rolnych ustalono dalsze możliwe postępowanie. W piśmie z dnia (...) skierowanym do Komisji Majątkowej, Agencja Nieruchomości Rolnych, wyraziła wątpliwości co do zakresu wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia (...) wskazując, że jej zdaniem dotyczył on wyłącznie przywrócenia własności nieruchomości o powierzchni 0,89 ha oraz przyznania odszkodowania za grunty o powierzchni 3,21 ha.

Pismem z dnia (...) Komisja Majątkowa w sprawie (...) zawiadomiła, że w sprawie z wniosku Parafii (...)p.w. (...) w S. o przywrócenie własności nieruchomości nie rozpatrzyła wniosku.

W dniu (...)Arcybiskup Metropolita (...) w pisemnym oświadczeniu odmówił zatwierdzenia w trybie art. 63 k.c. w związku z kanonem (...) Kodeksu prawa kanonicznego oświadczenia Proboszcza Parafii (...) p.w. (...) w S. księdza C. S. złożonego w dniu (...) w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową odnośnie do rezygnacji z roszczeń o przyznanie nieruchomości zamiennych i odszkodowania za działki o nr (...), o powierzchni 0,64 ha, użytkowanych jako drogi przez Urząd Miasta i Gminy K., działki (...), o powierzchni 1,48 ha, użytkowanych jako rowy melioracyjne przez Urząd Miasta i Gminy K., działki (...), o powierzchni 0,34 ha, użytkowanych jako drogi przez Urząd Miasta

i Gminy K. oraz działki (...), o powierzchni 0,17 ha, użytkowanej jako droga przez Urząd Miasta i Gminy K., co do których Wojewoda L. w dniu (...) wydał decyzję (nr (...) (...) stwierdzającą nabycie przez Gminę K. z mocy prawa, nieodpłatnie własności nieruchomości w obrębie S., zapisanych w kw (...) tj. działek o nr (...). Arcybiskup Metropolita wskazał, że z akt Komisji Majątkowej (...) jak również z akt Parafii (...) p.w. (...) w S. nie wynika, aby proboszcz uzgadniał z ówczesnym ordynariuszem Archidiecezji (...) kwestię zrzeczenia się jakichkolwiek roszczeń w postępowaniu regulacyjnym, a działanie takie nie znajduje również racjonalnego uzasadnienia oraz pozostaje sprzeczne z treścią kanonu (...) Kodeksu Prawa Kanonicznego.

W ocenie Sądu Okręgowego w świetle dokonanych ustaleń faktycznych roszczenie powódki o przyznanie nieruchomości zamiennych, ewentualnie o zapłatę odszkodowania czyli tzw. roszczenie regulacyjne w zakresie nieruchomości zapisanych w księgach wieczystych numer (...) co do zasady nie zasługiwało na uwzględnienie.

Roszczenia regulacyjne ukonstytuowała ustawa z dnia (...) o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.2013.1169 j.t.), wymieniając ich przedmiot w art. 61.

W myśl art. 62 ust. 1 tejże ustawy w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lutego 2011 r., postępowanie regulacyjne przeprowadzała Komisja Majątkowa, złożona z przedstawicieli wyznaczonych w równej liczbie przez Urząd do Spraw Wyznań i Sekretariat Konferencji Episkopatu Polski. Zgodnie z ustępem 3 ww. artykułu, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego należało zgłaszać w terminie 2 lat od dnia wejścia w życie ustawy, po upływie którego roszczenia wygasają. Omawiana ustawa weszła w życie 23 maja 1989 r., a więc terminem, do którego należało zgłaszać roszczenia był (...)

Ustawą z dnia (...) o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1991 r. Nr 107, poz. 459) ustalono ostateczny termin na składanie wniosków. Jak stanowił bowiem art. 2 powołanej ustawy zmieniającej, wnioski o wszczęcie postępowania regulacyjnego, o którym mowa w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, mogą być zgłaszane w terminie do dnia (...). Zważywszy, że zmiana dotyczyła jedynie terminu składania wniosków, w mocy pozostał art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej w części, w której mowa o skutku niedochowania terminu, mianowicie wygaśnięciu roszczenia.

Na mocy ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) z dniem (...) zniesiono Komisję Majątkową oraz uchylono przepis art. 62 ustawy z dnia (...) r. Jednocześnie w art. 4 ust. 1 i 2 tej ustawy przewidziano możliwość wystąpienia na drogę sądową z żądaniem przywrócenia własności nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa od kościelnych osób prawnych (ewentualnie przyznania odpowiedniej nieruchomości zamiennej lub odszkodowania).

Zgodnie z art. 4 ust. 1 powołanej wyżej ustawy zmieniającej z dnia (...). uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja Majątkowa w jej pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem wejścia w życie ustawy, mogą, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte - wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Stosownie do zapisów art. 4 ust. 2 ww. ustawy zmieniającej przepis art. 4 ust. 1 stosuje się odpowiednio do uczestników postępowań regulacyjnych w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, złożonych na podstawie art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy z dnia (...) o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 2 ustawy z dnia (...) o zmianie tejże ustawy. W tym jednak przypadku 6 miesięczny termin wskazany w art. 4 ust. 1 liczy się od dnia wejścia w życie ustawy zmieniającej z dnia (...) tj. od dnia (...) (art. 4 ust. 2 w zw. z art. 5 tejże ustawy).

Jak zostało ustalone w sprawie, powodowa Parafia wnioskiem z dnia (...) zwróciła się do Komisji Majątkowej o wszczęcie postępowania regulacyjnego na podstawie art. 61 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej wnosząc o:

- 1) przywrócenie własności nieruchomości działek nr (...),
- 2) przyznanie odszkodowania za grunty, obejmujące działki: (...)i (...).

Zachowała tym samym w powyższym zakresie termin przewidziany w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia (...) o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej, zmieniony art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zważywszy, że pismem z dnia (...)Komisja Majątkowa zawiadomiła powódkę, że w postępowaniu regulacyjnym nie rozpatrzyła wniosku, a powódka pozew w sprawie wniosła w dniu (...), stwierdzić trzeba, że powodowa Parafia dochowała również za wyjątkiem działki oznaczonej we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia (...). geodezyjnie nr (...) – drugiego omawianego wyżej terminu (art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia 16 grudnia 2010 r.). Powódka dochowała zatem 6-miesięcznego terminu na wytoczenie powództwa od daty wejścia w życie ustawy zmieniającej.

Jeśli chodzi o działkę, oznaczoną w pkt 2 tiret 7 wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. o wszczęcie postępowania regulacyjnego nr geodezyjnym (...), o powierzchni 0,02 ha, zapisaną w kw S., karta (...), użytą przez Zakład (...) w S. jako droga, termin, o którym mowa w art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej z dnia (...) nie został przez powódkę zachowany. Pozew, jak wynika zarówno z jego petitum, jak i uzasadnienia, dotyczy wyłącznie nieruchomości zapisanych w księgach wieczystych o numerach (...). Tymczasem działka (...), zapisana była w księdze wieczystej S., karta (...) i do żadnej z powołanych wcześniej ksiąg nie została przeniesiona, a przynajmniej nie zostało to przez powódkę w żaden sposób wykazane. Niezgłoszenie w odniesieniu do tej nieruchomości roszczenia w pozwie skutkuje wygaśnięciem roszczenia w tym zakresie wobec niezachowania terminu, o którym mowa w art. 4 ust. 2 ustawy zmieniającej. Dlatego też Sąd wyłączył z przedmiotu opinii biegłego geodety działkę nr (...) i nie była ona objęta przedmiotem postępowania.

Zasadne częściowo okazały się zarzuty strony pozwanej, że roszczenie powódki wygasło. Dotyczy to tej części żądania zgłoszonego w pozwie, która nie była objęta wnioskiem o wszczęcie postępowania regulacyjnego.

Z treści wniosku z dnia (...) jednoznacznie wynika, że dotyczył on wyłącznie gruntów o powierzchni 4,10 ha (0,89 ha gruntów do przywrócenia własności i 3,21 ha do odszkodowania), znajdujących się we władaniu jednostek państwowych bądź samorządowych. Wskazał na to sam wnioskodawca podsumowując żądanie wniosku (strona 2 wniosku z dnia 30 lipca 1990 r.). Zastrzeżenie to koreluje z uzasadnieniem wniosku, a także dalszym przebiegiem postępowania regulacyjnego.

Co do pozostałych gruntów wnioskodawca wyjaśnił bowiem w uzasadnieniu wniosku z dnia (...) że grunty z kw (...), (...) i (...), o łącznej powierzchni 71,02 ha zostały przejęte przez Skarb Państwa na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, ale z aktualnych wykazów nieruchomości wynika, że we władaniu jednostek państwowych ze wszystkich gruntów wymienionych w pkt 1 pozostały jedynie te działki, które są przedmiotem niniejszego wniosku. W pkt 4 uzasadnienia wniosku zamieszczono wskazanie, że wnioskowane nieruchomości są oznaczone na mapach nr (...) sporządzonych dnia 31 maja 1990 r. Na mapach tych, w nieustalonym czasie, zostały naniesione ręczne notatki, że obrazują działki (...); własność tych działek ostatecznie przywrócono powódce. Analiza oznaczenia działek na mapach w zestawieniu z wykazami zmian danych ewidencyjnych synchronizacyjnymi, załączonymi do pozwu, prowadzi do wniosku, że obejmują one również grunty trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych. Ponadto do wniosku dołączono zaświadczenia (...) w G. z dnia 16 maja 1990 r. dotyczące dawnej kw nr (...) i (...), poświadczony skrócony odpis z kw nr (...) (dawnej kw (...)), protokół dodatkowy z dnia 7 grudnia 1950 r., protokół przejęcia z dnia 20 kwietnia 1950 r., wykaz nieruchomości wchodzących w skład kw (...), (...), (...) i S., karta(...)Nie zmienia to jednak ogólnej oceny, że wnioskiem z dnia 30 lipca 1990 r. zgłoszono roszczenia wyłącznie w zakresie gruntów o powierzchni 4,10 ha, szczegółowo opisanych w pkt 1 i 2 petitum wniosku. Załączone dokumenty obrazowały istotnie stan prawny i geodezyjny przejętej w 1950 r. całości gruntów, ale petitum wniosku nie pozostawia wątpliwości, że dotyczył on gruntów pozostających we władaniu jednostek państwowych i samorządowych o łącznej powierzchni 4,10

ha. Załączenie wymienionych wyżej dokumentów obrazujących całą nieruchomości znacionalizowaną było konieczne dla uzasadnienia wniosku. Z samych dat ich sporządzenia – zaświadczenia (...) z dnia 16 maja 1990 r., wykazy nieruchomości z dnia 18 maja 1990 r., mapy z dnia 31 maja 1990 r. – wynika, że były one sporządzone jeszcze przed złożeniem wniosku o wszczęcie tzw. postępowania regulacyjnego (30 lipca 1990 r.). Pomimo zatem, że były one znane stronie kościelnej, świadomie zdecydowała się ona na złożenie wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego w ograniczonym zakresie. Przy czym kryterium ograniczenia stanowił fakt rozdysponowania gruntów na rzecz rolników indywidualnych. Racjonalne przy tym, z punktu widzenia wnioskodawcy, było załączenie do wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego posiadanych dokumentów geodezyjnych, a nie tworzenie nowych dokumentów, ograniczonych do działek wymienionych we wniosku, skoro były one już ujęte w szerszych wykazach i mapach. Jeśli chodzi zaś o protokół z dnia 20 kwietnia 1950 r. i protokół dodatkowy z dnia 7 grudnia 1950 r., to z oczywistych względów nie mogły one ograniczać się do części przejętych nieruchomości wymienionych we wniosku z dnia 30 lipca 1990 r.

Zamiar wszczęcia postępowania regulacyjnego wyłącznie w odniesieniu do gruntów będących we władaniu państwowych i samorządowych jednostek potwierdza dalszy przebieg postępowania przed Komisją Majątkową. Już na pierwszym spotkaniu 15 lutego 1993 r. doszło do doprecyzowania wniosku. Wówczas to proboszcz powodowej Parafii wniosł dodatkowo o przywrócenie własności działki numer (...), będącej w użytkowaniu Państwowego Funduszu Ziemi. Ustalono ponadto czynności zmierzające do przywrócenia własności działek (...) będących we władaniu Skarbu Państwa bądź Gminy K. oraz wyjaśniono omyłkowe zgłoszenie we wniosku działki (...) w miejsce działki (...) sprzedanej w (...) przez Parafię Skarbowi Państwa. Natomiast w stosunku do działek wymienionych w pkt 2 wniosku z dnia 30 lipca 1990 r., stanowiących drogi i rowy melioracyjne, proboszcz Parafii oświadczył, że rezygnuje z roszczenia. Stanowisko proboszcza Parafii potwierdza zamiar powódki dokonania regulacji w zakresie części nieruchomości, co do których możliwe jest przywrócenie własności bądź znajdujących się we władaniu państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych. W dalszym ciągu za przedmiot postępowania nie były traktowane działki rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych. Co więcej, po wszczęciu postępowania regulacyjnego przed Komisją, nie były prowadzone, co do tych działek żadne czynności zmierzające do ustalenia nieruchomości zamiennych bądź przyznania odszkodowania. Dalsze postępowanie dotyczyło wyłącznie działek, co do których analizowano możliwość przywrócenia ich własności.

Po raz pierwszy kwestia przyznania nieruchomości zamiennych za działki trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych pojawiła się na rozprawie w dniu 9 listopada 1994 r., kiedy to proboszcz powodowej Parafii oświadczył, że co do tych nieruchomości przedstawi swoje stanowisko po porozumieniu z właścicielką K.. Wówczas to Komisja Majątkowa udzieliła Parafii terminu na sprecyzowanie wniosku w tym zakresie zobowiązując jednocześnie powódkę do określenia powierzchni nieruchomości według protokołu przejęcia z dnia 20 kwietnia 1950 r. i 7 grudnia 1950 r. Z powyższego, w ocenie Sądu, wynika, że i dla wnioskodawcy i dla Komisji prowadzącej już prawie dwuletnie postępowanie była to kwestia na swój sposób nowa, a co najmniej niejasna.

Odnieść się w tym miejscu należy do zapisów obowiązującego w tamtym czasie zarządzenia Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1990 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego w przedmiocie przywrócenia osobom prawnym Kościoła (...) własności nieruchomości lub ich części (M.P.1990.5.39). I tak § 11 ust. 1 zarządzenia określał wymogi formalne wniosku wskazując, że wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego składa się na piśmie i wniosek ten powinien zawierać: 1) wskazanie osoby, od której pochodzi, oraz jej adres, 2) żądanie, 3) faktyczne i prawne uzasadnienie żądania, 4) wskazanie dowodów oraz okoliczności przemawiających za uwzględnieniem wniosku, 5) wskazanie organu nadrzędnego, 6) podpis wnioskodawcy. Powyższe prowadzi do wniosku, że wniosek z dnia 30 lipca 1990 r., spełniał te wymagania i z niewiadomych przyczyn na rozprawie w dniu 9 listopada 1990 r. podniesiona została kwestia nieruchomości zamiennych za grunty trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych, które do tego czasu przedmiotem postępowania nie były.

Tymczasem, zgodnie z art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, to do zainteresowanych kościelnych osób prawnych należała tak decyzja o wszczęciu postępowania w przedmiocie przywrócenia im własności nieruchomości przejętych w toku wykonywania ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach

martwej ręki (Dz. U. z 1950 r. Nr 9, poz. 87), jak i decyzja, co do przedmiotu żądania (wniosek mógł obejmować żądanie przywrócenia wszystkich przejętych nieruchomości lub ich części). Ustawa nie przewidywała działania Komisji w tym względzie niejako z urzędu (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 13 lutego 2007 r., I ACa 998/06, LEX nr 331017).

Zarówno treść wniosku, jak i przebieg postępowania regulacyjnego wskazują, że intencją wnioskodawcy w lipcu 1990 r. było zainicjowanie postępowania regulacyjnego co do ściśle określonych nieruchomości przejętych przez Państwo w 1950 r., a dopiero pismem powodowej Parafii z dnia 25 stycznia 1995 r. doszło do rozszerzenia wniosku o grunty trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych o powierzchni 53,69 ha i wskazania jakich konkretnie gruntów ten rozszerzony wniosek dotyczy poprzez dołączenie do niego wykazu nieruchomości ze wskazaniem aktualnego geodezyjnego oznaczenia działek i ich powierzchni, sporządzonego, jak wynika z umieszczonej na nim daty 20 stycznia 1995 r., na potrzeby wniosku Parafii z dnia 25 stycznia 1995 r. Wnioskodawca, dysponujący już w dacie wniosku z dnia 30 lipca 1990 r., pełnił dokumentów prawnych i geodezyjnych, świadomie zatem ograniczył zakres wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego i dopiero od zajęcia stanowiska przez Parafię w piśmie z dnia 25 stycznia 1995 r. przedmiotem postępowania przed Komisją Majątkową zaczęły być grunty przejęte w 1950 r. i znajdujące się we władaniu osób trzecich. Co więcej przedmiotem jedynym, albowiem kwestię działek opisanych w pkt 1 i 2 wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. traktowano jako zakończoną wobec wydania w dniu 9 listopada 1994 r. orzeczenia przez Komisję i rezygnacji proboszcza z pozostałych roszczeń. W dalszym toku postępowania dla wszystkich uczestników postępowania, a przede wszystkim dla samego wnioskodawcy, było jasne, że pismo Parafii z dnia 25 stycznia 1995 r. stanowi nowy wniosek. Wynika to jednoznacznie z protokołu spotkania z dnia 13 czerwca 1996 r., protokołu spotkania z dnia 17 października 1996 r. i pisma powódki z dnia 10 kwietnia 1997 r. Ponadto wątpliwości co do zakresu prowadzonego postępowania regulacyjnego już w jego toku składała Agencja Nieruchomości Rolnych, Oddział Terenowy w P. pismem z dnia 20 maja 2009 r. W niniejszym postępowaniu sądowym kwestię tę podnosili od początku pozwani.

Biorąc pod uwagę całokształt ustalonych w sprawie okoliczności faktycznych, Sąd doszedł do wniosku, że pismo powódki z dnia 25 stycznia 1995 r. stanowiło de facto nieskuteczne na tym etapie rozszerzenie wniosku o grunty o powierzchni 53,69 ha przejęte od Parafii przez Państwo i trwale rozdysponowane na rzecz rolników indywidualnych. Nieskuteczne, albowiem wniesione po upływie terminu, o którym mowa była w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, zmienionym art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, a więc po 31 grudnia 1992 r. Co za tym idzie roszczenie powódki w tym zakresie wygasło – art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Prowadzeniem przez Komisję postępowania co do tych nieruchomości, ani treścią zawiadomienia z dnia 24 lutego 2011 r. Sąd w żaden sposób nie jest związany. Jak wskazał Sąd Apelacyjny w Poznaniu w wyroku z dnia 13 lutego 2007 r. (I ACa 998/06) „Zawiadomienie, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy ma jedynie charakter informacyjny, że komisja nie uzgodniła orzeczenia i w związku z tym należy zwrócić się do sądu o rozstrzygnięcie o roszczeniu i jako takie w żadnym stopniu nie wiąże sądu co do sposobu tegoż rozstrzygnięcia. (...) Ustawodawca nie nadał zawiadomieniu mocy decyzji przesądzającej o roszczeniu co do zasady, wiążącej w postępowaniu sądowym.”, zatem nie ma żadnych przekonujących podstaw prawnych do przyjmowania, że rozstrzygając o roszczeniu kościelnej osoby prawnej Sąd obowiązany jest pomijać skutek występujący z mocy prawa z art. 62 ust. 3 ustawy tylko dlatego, że komisja w swoim zawiadomieniu z art. 64 ust. 1 ustawy poinformowała o niezgodnieniu orzeczenia i o możliwości wystąpienia na drogę postępowania sądowego.

Przyjęcie przez Sąd, że złożenie jakiegokolwiek wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego, niezależnie od zawartego w nim żądania sformułowanego zgodnie z wymogami § 11 powołanego zarządzenia Ministra, przed 31 grudnia 1992 r., zawsze inicjuje postępowanie regulacyjne, co do całej znacjonalizowanej w latach 50 – tych XX wieku nieruchomości, prowadziłoby do unicestwienia prawnomaterialnego skutku, który ustawodawca zastrzegł w art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, wówczas obowiązującej. W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy byłoby też sprzeczne z pierwotnie wyrażoną wolą proboszcza powodowej Parafii by postępowanie regulacyjne dotyczyło wyłącznie gruntów pozostających w dacie

złożenia wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. we władaniu państwowych i samorządowych jednostek organizacyjnych. Wolą zmienioną następnie i jednoznacznie wyrażoną w piśmie z dnia 25 stycznia 1995 r., po porozumieniu z właściwą K..

W ocenie Sądu roszczenie powódki w zakresie nieruchomości trwale rozdysponowanych na rzecz rolników indywidualnych, a więc wszystkich innych gruntów, poza gruntami opisanymi w pkt 1 i 2 wniosku z dnia 30 lipca 1990 r., przejętych od Parafii przez Państwo w 1950 r. w trybie ustawy o dobrach martwej ręki wygasło z uwagi na jego zgłoszenie po terminie.

Wytoczenie powództwa wobec zniesienia z dniem 1 marca 2011 r. Komisji Majątkowej i możliwości zgłoszenia roszczeń w postępowaniu sądowym w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89), nie powoduje możliwości wystąpienia z roszczeniami, które już wygasły na podstawie art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 7 maja 1989 r. W ślad za Sądem Apelacyjnym w Poznaniu (wyrok z dnia 7 stycznia 2015 r., I ACa 962/14, LEX nr 1665118) podzielić należy pogląd, że „Postępowanie sądowe prowadzone z mocy art. 4 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011 r. Nr 18, poz. 89) stanowiło swego rodzaju kontynuację postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową. Jest zatem oczywistym, że przedmiot postępowania sądowego nie mógł być skutecznie określony szerzej, aniżeli przedmiot postępowania regulacyjnego określony wnioskiem regulacyjnym złożonym przed Komisją Majątkową.”.

Wbrew stanowisku powódki stwierdzić należy, że art. 4 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2011 r., Nr 18, poz. 89) nie stanowi samodzielnej podstawy do zgłoszenia roszczenia regulacyjnego. Jak wyjaśnił Sąd Apelacyjny w Poznaniu w powołanym wyroku z dnia 7 stycznia 2015 r. „W myśl art. 4 ust. 1, uczestnicy postępowań regulacyjnych, w których zespół orzekający lub Komisja w pełnym składzie nie uzgodniły orzeczenia przed dniem 1 lutego 2011 r. mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia otrzymania o tym pisemnego zawiadomienia, o którym mowa w art. 64 ust. 1 ustawy regulacyjnej, wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte - wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Przy rozpoznawaniu sprawy sąd stosuje przepisy art. 63 ust. 1-3 ustawy regulacyjnej. W przypadku braku wystąpienia do sądu w tym okresie roszczenie wygasło. Nie ulega wątpliwości, że jest to rozwiązanie przeniesione wprost z art. 64 ustawy regulacyjnej. Skoro tak, to nie może budzić wątpliwości, że przedmiotem wygaśnięcia, na skutek bezczynności stron, były roszczenia objęte wnioskiem regulacyjnym, co do których zespół orzekający lub Komisja w pełnym składzie nie uzgodniła orzeczenia. Zgodnie z art. 4 ust. 2, w przypadku nierozpatrzenia wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, złożonych na podstawie art. 62 ust. 3 zdanie pierwsze ustawy regulacyjnej oraz art. 2 ustawy z dnia 11 października 1991 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, do uczestników postępowań regulacyjnych stosuje się odpowiednio przepis ust. 1, z tym, że termin w nim wskazany liczy się od dnia 1 lutego 2011 r. Wynika z tego, że uczestnicy ci mogli, w terminie 6 miesięcy od dnia 1 lutego 2011 r., wystąpić do sądu o zasądzenie roszczenia. Przy rozpoznawaniu sprawy sąd stosuje przepisy art. 63 ust. 1-3 ustawy regulacyjnej. W przypadku braku wystąpienia do sądu w tym okresie, roszczenie wygasło. Nie ma wątpliwości, że przedmiotem wygaśnięcia, na skutek bezczynności stron, były roszczenia objęte wnioskiem regulacyjnym, nierozpatrzonym na dzień 1 lutego 2011 r. Powyższe prowadzi do wniosku, że wnioskodawca (zainteresowana kościelna osoba prawna) musiał zgłosić wniosek o wszczęcie postępowania regulacyjnego o przywrócenie własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części, na podstawie art. 61 ustawy regulacyjnej, do dnia 31 grudnia 1992 r. Roszczenia nie zgłoszone w tym terminie wygasły i nie można już ich było w późniejszym terminie skutecznie zgłosić ani w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową, ani w postępowaniu sądowym wszczętym na podstawie art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej. (...) Zwrot "...mogą (...) wystąpić o zasądzenie roszczenia" zawarte w art. 4 ust. 1 cyt. ustawy odnosi się niewątpliwie do roszczenia skutecznie zgłoszonego w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową, a nie jakiegoś innego (nowego) roszczenia. Jak trafnie wskazała powódka, w uzasadnieniu rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej jednoznacznie wskazano, że celem projektowanej regulacji jest jedynie likwidacja Komisji Majątkowej nie zaś postępowania regulacyjnego. Na skutek tej zmiany zmienił się podmiot, przed którym mogło

być prowadzone dalsze postępowanie regulacyjne, ale nie mógł być skutecznie poszerzony dotychczasowy zakres przedmiotowy tegoż postępowania. (...)Brak jakichkolwiek podstaw do twierdzenia, że na skutek zniesienia Komisji Majątkowej wolą ustawodawcy było stworzenie możliwości dochodzenia na drodze sądowej roszczeń, które wygasły wobec ich niezgłoszenia przez kościelne osoby prawne do dnia 31 grudnia 1992 r. Oczywiście jest, że uchylenie art. 62, w tym ust. 3, ustawy regulacyjnej nie mogło przywrócić dopuszczalności dochodzenia roszczeń, które już nie istniały (bo wygasły). Roszczenia te musiałyby być ponownie ustanowione normą prawną, jednak żaden przepis ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej takiej treści nie zawiera.”

Z tych wszystkich względów powództwo co do nieruchomości o powierzchni 53,69 ha przejętych na rzecz Skarbu Państwa na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o dobrach martwej ręki i następnie trwale rozdysponowanych na rzecz rolników indywidualnych podlegało oddaleniu skoro roszczenia powódki z uwagi na niedochowanie w tym zakresie terminu z art. 62 ust. 3 ustawy regulacyjnej wygasły.

Powództwo podlegało oddaleniu także, co do części nieruchomości opisanych w pkt 1 i 2 wniosku powódki z dnia (...)

Powódka we wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. wniosła o: przywrócenie własności nieruchomości działek nr (...) z kw (...) oraz przyznanie odszkodowania za grunty, obejmujące działki: (...)

Jak zostało ustalone w sprawie, powódce w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją orzeczeniem z dnia 9 listopada 1994 r. przywrócono własność nieruchomości oznaczonych geodezyjnie numerami (...). Działka (...) zapisana była w kw (...), działka (...) – w kw (...), działka (...) – w kw (...). Skoro pozew obejmuje ogół nieruchomości przejętych z kw (...), (...) i (...), były one również przedmiotem żądania w postępowaniu sądowym. Skoro ich własność została powódce przywrócona żądanie pozwu w tym zakresie jest bezzasadne i podlega oddaleniu. Pośrednio przesądził o tym już Sąd wydając postanowienie dowodowe z dnia 2 stycznia 2014 r.

Jeśli chodzi zaś o roszczenie regulacyjne obejmujące części nieruchomości zapisanych w kw (...), (...) i (...). działki geodezyjnie oznaczone we wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. numerami (...)w pierwszej kolejności wskazać należy, że działka (...) została przez powodową Parafię we wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. wskazana omyłkowo. Jak zostało ustalone, w toku postępowania regulacyjnego wyjaśniono, że chodziło o działkę (...), która jak się okazało została przez powódkę w 1978 r. sprzedana na rzecz Skarbu Państwa i do tej nieruchomości powódka ostatecznie żadnych roszczeń nie zgłaszała.

Co do pozostałych działek, stanowiących drogi i rowy melioracyjne we władaniu Urzędu Miasta i Gminy K. proboszcz Parafii – wówczas ksiądz C. S. – na spotkaniu w dniu(...) po raz pierwszy oświadczył, że rezygnuje z roszczenia. Takiej samej treści oświadczenie proboszcz powodowej Parafii przedstawił na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu (...), co zostało odnotowane w protokole. Proboszcz oświadczył wówczas, że odnośnie działek użytkowanych, jako drogi i rowy, wymienionych w pkt 5 na stronie 2 protokołu z dnia (...), Parafia rezygnuje z odszkodowania od (...) i Miasta G., jak również od Zakładu (...) i nie wnosi o nieruchomości zamiennie od nich. Co więcej, w dniu 17 lutego 1994 r. Wojewoda L. wydał decyzję (nr (...)(...) w której stwierdził nabycie przez Gminę K. z mocy prawa, nieodpłatnie własności nieruchomości w obrębie S., zapisanych w kw (...) tj. działek o numerach (...). W dalszym toku postępowania regulacyjnego żadne roszczenia, co do tych działek nie były zgłaszane.

W pisemnym oświadczeniu z dnia (...)Arcybiskup Metropolita (...) odmówił jednak zatwierdzenia w trybie art. 63 k.c. w związku z kanonem (...) Kodeksu prawa kanonicznego oświadczenia Proboszcza Parafii (...) p.w. (...) w S. księdza C. S. złożonego w dniu 15 lutego 1993 r. i 9 listopada 1994 r. w postępowaniu regulacyjnym przed Komisją Majątkową odnośnie rezygnacji z roszczeń o przyznanie nieruchomości zamiennych i odszkodowania za działki o numerach (...) argumentując, że z akt Komisji Majątkowej (...) jak również z akt Parafii (...)p.w. (...) w S. nie wynika, aby proboszcz uzgadniał z ówczesnym ordynariuszem Archidiecezji (...) kwestię zrzeczenia się jakichkolwiek roszczeń w postępowaniu regulacyjnym, a działanie takie nie znajduje również racjonalnego uzasadnienia oraz pozostaje

sprzeczne z treścią kanonu (...) Kodeksu Prawa Kanonicznego. W związku z tym czynności proboszcza C. S. polegające na rezygnacji z roszczeń w tym zakresie należało uznać za czynności prawne niezupełne, a tym samym nieskuteczne.

Niemniej jednak w sprawie i tak nie zachodzi podstawa do uwzględnienia co do zasady roszczeń powódki w tym zakresie. Co do powyższych działek Wojewoda L. w dniu 17 lutego 1994 r. wydał bowiem decyzję stwierdzającą nabycie przez Gminę K. z mocy prawa, nieodpłatnie własności nieruchomości w obrębie S., zapisanych w kw (...) tj. działek o numerach (...). Zatem jakkolwiek pierwotną podstawą przejęcia własności tych nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa była ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego, to ostateczną podstawą ich przejęcia na własność Gminy K. była powołana wyżej decyzja administracyjna, a nie przejście z mocy prawa na podstawie przepisów komunalizacyjnych. Potwierdzeniem tego są wyniki badań historycznych i geodezyjnych przeprowadzone przez biegłego geodetę w sprawie. Z opinii wynika bowiem, że powyższe działki stanowią obecnie własność Gminy K. i zostały wpisane w księgach wieczystych jako ta własność na podstawie omawianej decyzji Wojewody (...) z dnia 17 lutego 1994 r. Wydając tę decyzję organ administracji niejako przesądził brak podstaw prawnych do przejęcia nieruchomości, które miało miejsce w 1951 r. na podstawie ustawy o dobrach martwej ręki. Decyzja z dnia 17 lutego 1994 r. miała uporządkować ten stan rzeczy. Decyzja została przy tym wydana po jednoznacznym zajęciu stanowiska, co do tych gruntów przez proboszcza powodowej Parafii w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową, który oświadczył, że rezygnuje z roszczeń, co do działek stanowiących drogi i rowy melioracyjne będących we władaniu Urzędu Miasta i Gminy K.. Wobec powyższego należy uznać, że ostateczną podstawą do przejęcia gruntów opisanych w pkt 2 wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego w sprawie (...) była decyzja Wojewody (...) z dnia 17 lutego 1994 r. Grunty zaś przejęte na takiej podstawie nie mieszczą się w zakresie postępowania regulacyjnego prowadzonego na podstawie art. 61 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...).

Jak stanowi, bowiem art. 61 ust. 1 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek kościelnych osób prawnych wszczyna się postępowanie, zwane dalej „postępowaniem regulacyjnym”, w przedmiocie przywrócenia im własności upaństwowionych nieruchomości lub ich części:

- 1) niepozostających we władaniu kościelnych osób prawnych nieruchomości, o których mowa w art. 60 ust. 1 pkt 1, chyba że pozostają one w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu innych kościołów i związków wyznaniowych;
- 2) przejętych w toku wykonywania ustawy o dobrach martwej ręki, jeżeli nie wydzielono z nich należnych w myśl tej ustawy gospodarstw rolnych proboszczów. Z gruntów tych mogą być również wydzielone gospodarstwa rolne do 50 ha dla poszczególnych diecezji, seminariów duchownych i domów zakonnych prowadzących działalność określoną w art. 20 i 39; dla pozostałych domów zakonnych mogą być wydzielone gospodarstwa rolne do 5 ha. W skład gospodarstw rolnych mogą wchodzić także grunty leśne stanowiące część składową przejętych uprzednio nieruchomości ziemskich;
- 3) które należały do zakonów bezhabitowych i stowarzyszeń kościelnych, a zostały przejęte w toku likwidacji dokonanej na podstawie rozporządzenia Ministra Administracji Publicznej z dnia 10 marca 1950 r. w sprawie przystosowania stowarzyszeń do przepisów prawa o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 9, poz. 98);
- 4) mienia fundacji kościelnych;
- 5) przejętych po 1948 r. w trybie egzekucji zaległości podatkowych;
- 6) wywłaszczonych, jeżeli odszkodowanie za wywłaszczoną nieruchomość nie zostało wypłacone lub nie zostało podjęte;
- 6a) przejętych na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze m.st. Warszawy (Dz.U. Nr 50, poz. 279);
- 7) przejętych we władanie państwowych jednostek organizacyjnych bez tytułu prawnego, bez względu na późniejsze ustawodawstwo konwalidujące te przejęcia.

Żadna z wyżej wskazanych podstaw nie dotyczy nieruchomości przejętej na podstawie decyzji administracyjnej. Taką zaś decyzję powódka powinna w pierwszej kolejności zakwestionować we właściwym postępowaniu administracyjnym i następnie dochodzić odszkodowania za ewentualne wydanie decyzji niezgodnej z prawem - w innym niż regulacyjne postępowaniu.

Nawet gdyby nie podzielić powyższego stanowiska, to i tak, zdaniem Sądu orzekającego w sprawie, powództwo w tej części nie zasługiwało na uwzględnienie z uwagi na art. 5 k.c. Domaganie się obecnie, po blisko 20 latach od czasu gdy proboszcz Parafii, w sensie prawnym nieskutecznie, ale konsekwentnie zrzekał się roszczeń co do gruntów użytkowanych przez G. K. na cele publiczne, jawi się jako nadużycie prawa. Zwłaszcza, że w toku postępowania regulacyjnego przed Komisją Majątkową, które w pierwszej kolejności miało służyć zadośćuczynienie krzywdom majątkowym wyrządzonym Kościołowi (...) przez państwo, kwestia ta ostatecznie nie była podnoszona przez przedstawicieli powódki po tym jak proboszcz jednoznacznie zrezygnował z roszczeń w tym zakresie. Wywodzenie skutecznego żądania w związku z odmową zatwierdzenia w trybie art. 63 k.c. oświadczenia proboszcza Parafii, po 20 latach funkcjonowania w obrocie prawnym jego skutków (stwierdzenia przejścia z mocy prawa na rzecz Gminy K. własności nieruchomości wykorzystywanych na cel publiczny) nie jest do zaakceptowania w świetle zasad współżycia społecznego. Przede wszystkim zaś narusza zasadę pewności obrotu prawnego. Ponadto podważa sens obowiązujących w zakresie terminów zgłaszania roszczeń regulacyjnych przepisów. Nie do zaakceptowania bowiem jest, że Parafia i jednostki jej nadrzędne od 1994 r. do czasu wniesienia pozwu w niniejszej sprawie (13 lipca 2011 r.) nie kwestionują skuteczności oświadczenia proboszcza, a dopiero na etapie szczegółowego rozpoznawania sporu w toku postępowania sądowego, niejako następczo odmawiają zatwierdzenia czynności prawnych proboszcza wywodząc z tego korzystne dla siebie skutki prawne.

Z tych wszystkich względów Sąd roszczenie powódki w zakresie pkt 2 wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 30 lipca 1990 r. uznał za bezzasadne.

Mając na względzie, że przedmiot żądania zgłoszonego w postępowaniu sądowym musi być tożsamy z żądaniem zgłoszonym Komisji stwierdzić należy, że granice przedmiotu sporu w niniejszej sprawie określa treść wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego, rozszerzonego nieskutecznie wnioskiem z dnia 25 stycznia 1995 r. Skoro brak było co do zasady podstaw prawnych do uwzględnienia w postępowaniu sądowym roszczenia regulacyjnego sformułowanego w pkt 1 i 2 petitum wniosku z dnia 30 lipca 1990 r. i wniosku z dnia 25 stycznia 1995 r. powództwo podlegało oddaleniu w całości.

O kosztach procesu poniesionych przez pozwanych Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c.. O kosztach na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa orzeczono na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U.2016.1313 j.t). Sąd odstąpił od obciążania powódki pozostałymi kosztami procesu tj. kosztami sądowymi ponad te, które dotychczas poniosła. Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowił art. 102 k.p.c.

Apelację od wyroku złożyła powódka zaskarżyła go w całości. Powódka zarzucała rozstrzygnięciu:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasad swobodnej oceny dowodu i błędne przyjęcie, że wniosek do Komisji Majątkowej z dnia 30 lipca 1990 r. dotyczył wyłącznie konkretnych działek wymienionych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku,
- naruszenie art. 65 § 1 k.c. poprzez dokonanie wykładni oświadczenia woli zawartego we wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego z dnia 30 lipca 1990 r. w sposób sprzeczny z zasadami zdrowego rozsądku, a ponadto nie uwzględniający okoliczności w jakich zostało ono złożone,
- naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. oraz 328 § 2 k.p.c. poprzez rozstrzygnięcie sprawy bez podstawy prawnej tj. orzeczenie, że komunalizacja nieruchomości w obrębie S., zapisanych w kw (...) tj. działek o numerach (...) wyklucza dokonanie regulacji w sytuacji, gdy działki te zostały upaństwowione w trybie ustawy o

dobrach martwej ręki tj. aktu wskazanego w art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej,

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 5 k.c. poprzez bezpodstawne zastosowanie tego przepisu i odmowę dokonania regulacji w odniesieniu do skomunalizowanych działek o numerach (...) z powołaniem na nadużycie prawa podmiotowego,
- naruszenie prawa materialnego tj. art. 61 ust. 1 pkt 2, 6 i 7 w zw. z 63 ust. 1 pkt 1 - 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej w zw. z art. 2 § 1 i 3 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie,
- naruszenie prawa materialnego tj. art. 1 ustawy o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...)w Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 grudnia 2010 r. (Dz. U. z 2011 r. nr 18 poz. 89) poprzez niezastosowanie tego przepisu i oparcie rozstrzygnięcia na podstawie uchylonego art. 62 ust. 3 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...)
- naruszenie art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewzięcie pod uwagę stanu prawnego obowiązującego w dacie wyrokowania dotyczącego żądania dokonania regulacji w zakresie roszczeń niezgłoszonych w postępowaniu przed Komisją Majątkową i w konsekwencji orzeczenie bez podstawy prawnej,
- naruszenie art. LXIV ustawy Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz. U. z 1964 r. nr 16 poz. 94), poprzez niezastosowanie wynikającej z tego przepisu ogólnej normy intertemporalnej prawa cywilnego, zgodnie z którą w razie wątpliwości nadaje się prymat prawu nowemu, nie zaś uchylonemu,
- naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i obciążenie powódki kosztami procesu, które to rozstrzygnięcie pozostaje w okolicznościach sprawy rażąco niesprawiedliwe.

Wskazując na te zarzuty powódka wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa poprzez dokonanie regulacji w stosunku do nieruchomości przejętych przez Skarb Państwa orzeczeniem Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w K. z dnia 29 czerwca 1959 r. sygn. RL.V.2/11/59 (konwalidującym przejęcia dokonane protokołami z dnia 20 kwietnia 1950 r., oraz z dnia 7 grudnia 1950 r.), które były zapisane w księgach wieczystych nr (...) Sądu Powiatowego w K.; rozpoznanie postanowienia Sądu I instancji w przedmiocie oddalenia wniosków powódki o przeprowadzenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego geodety oraz dowodu z opinii rzeczoznawcy majątkowego na zasadzie art. 380 k.p.c. i dopuszczenie tych dowodów na okoliczność ustalenia stanu geodezyjno prawnego upaństwowionych nieruchomości oraz wartości roszczenia regulacyjnego, przy czym wniosła o powierzenie wykonania obu opinii łącznie jednemu biegłemu z zakresu geodezji oraz wyceny nieruchomości; ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania, zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa - Wojewody (...) na rzecz powódki kosztów postępowania przed Sądem II instancji wraz z kosztami zastępstwa procesowego wg norm przepisanych, nieobciążanie powódki kosztami postępowania na zasadzie art. 102 k.p.c.

Pozwany Skarb Państwa reprezentowany przez Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w P., Starostę (...) i Wojewodę (...) wniósł o oddalenie apelacji powódki w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wg norm przepisanych.

Pozwana Gmina K. wniosła o oddalenie apelacji powódki oraz o zasądzenie od powódki kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługuje na uwzględnienie jedynie w części, w jakiej zarzuca niezastosowanie w sprawie przepisu art. 102 kpc i obciążenie powódki kosztami procesu, poniesionymi przez pozwanych w postępowaniu przed sądem I instancji.

Zgodzić należy się ze skarżącą, że zachodził w realiach sprawy szczególnie uzasadniony wypadek, uzasadniający nieobciążanie strony powodowej w/w kosztami.

W okolicznościach sprawy strona powodowa została w pewnym sensie zmuszona do wdania się w spór sądowy z uwagi, z jednej strony, na zmianę przepisów prawa, a z drugiej z powodu przewlekłości prac Komisji Majątkowej w rozpoznaniu jej wniosku. Koszty te nie powstałyby zatem, gdyby państwo od początku w sposób przejrzysty uregulowało możliwość skutecznej restytucji przez osoby kościelne ich praw do nieruchomości a wyznaczony do załatwienia tych spraw organ działał z wymaganą sprawnością.

Z tych przyczyn na podstawie art. 386 § 1 kpc oraz art. 102 kpc Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 1 sentencji wyroku.

Dalej idące zarzuty i wnioski apelacji okazały się natomiast bezzasadne.

Ustalenia faktyczne sądu I instancji nie budzą wątpliwości i stąd Sąd Apelacyjny przyjmuje je za podstawę własnego rozstrzygnięcia.

Zostały one poczynione wyłącznie w oparciu o treść dokumentów prywatnych i urzędowych, których prawdziwość materialna i formalna nie była przez strony kwestionowana.

Ustalenia te nie są też w istocie kwestionowane w apelacji, mimo podniesienia w nim zarzutu naruszenia art. 233 § 1 kpc.

Jego analiza pozwala bowiem na uznanie, że intencją skarżącej nie jest w tym przypadku kwestionowanie któregokolwiek z ustaleń faktycznych sądu, ale próba podważenia jego stanowiska co do granic, w jakich parafia może skutecznie dochodzić na obecnym etapie postępowania roszczeń regulacyjnych, a więc pośrednio prawidłowości zastosowania prawa materialnego.

Nie doszło także, z wyjątkiem, o którym mowa dalej, do naruszenia pozostałych powoływanych w apelacji przepisów prawa materialnego i procesowego.

Nie do przyjęcia jest przede wszystkim forsowany przez skarżącą pogląd, jakoby z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 16 grudnia 2010r. o zmianie ustawy o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2011r., nr 18, poz. 89, dalej powoływanej jako „ustawa zmieniająca”), uchylającej art. 62 ust. 3 ustawy w jej pierwotnym brzmieniu, dla uprawnionych jednostek organizacyjnych K. otwierało się prawo do dochodzenia roszczeń regulacyjnych, także co do tych nieruchomości, które nie były przedmiotem wniosków, złożonych do Komisji Majątkowej przed dniem 31 grudnia 1992r.

Wspomniany przepis art. 62 ust. 3 ustawy z dnia 17 maja 1989r. o stosunku Państwa do Kościoła (...) w Rzeczypospolitej Polskiej (ob. tekst jedn. Dz. U. z 2013r., poz. 1169 ze zm., dalej powoływanej jako „ustawa regulacyjna”) przewidywał, że roszczenia te, o ile nie zostaną zgłoszone w w/w prekluzyjnym terminie, wygasają.

Eliminacja tego przepisu z systemu prawnego nie niweczy jednak wywołanych do tego momentu, wygenerowanych na jego podstawie, nieodwracalnych skutków materialnoprawnych w postaci wygaśnięcia roszczeń.

W judykaturze przyjmuje się w związku z tym, że ustawa zmieniająca nie stworzyła podstawy do wystąpienia przez kościelną osobę prawną do sądu z roszczeniem regulacyjnym dotyczącym takich nieruchomości, które nie były objęte wnioskiem skierowanym wcześniej do Komisji Majątkowej, co oznacza zarazem, że osoba prawna Kościoła (...) nie może skutecznie rozszerzyć zakresu przedmiotowego roszczenia regulacyjnego po przekazaniu go do rozpoznania z postępowania przed Komisją Majątkową na drogę sądową (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2016r. w spr. II CSK 794/15, LEX nr 2152387).

Decydujące znaczenie miało zatem ustalenie w jakim zakresie powódka zgłosiła swoje roszczenia regulacyjne w zawitym terminie ustawowym, czyli do dnia 31 grudnia 1992r.

Również w tym zakresie podzielić należy w pełni ustalenia i argumentację sądu I instancji.

Z treści wniosku powódki z dnia 30 lipca 1990r. wynika w sposób nie budzący wątpliwości, że objęte zostało nim żądanie przeprowadzenia regulacji jedynie co do nieruchomości o pow. łącznej 4,10 ha.

Dla takiej oceny nie ma znaczenia, że w uzasadnieniu wniosku opisano okoliczności pozbawienia powódki własności nieruchomości i że z opisu tego, oraz z treści dołączonych do wniosku dokumentów można było wyprowadzić wniosek, że powódkę pozbawiono własności innych jeszcze gruntów, niż tylko wymienione w petitum wniosku.

Prawdą jest, że przepisy o postępowaniu regulacyjnym w zakresie swojej poprawności legislacyjnej pozostawiały i nadal pozostawiają wiele do życzenia.

Niemniej także w pierwotnym swoim brzmieniu przepisy te wprowadzały określone wymogi formalne w stosunku do składanych wniosków o wszczęcie postępowania regulacyjnego, zawarte przede wszystkim w § 11 Zarządzenia Ministra – Szefa Urzędu Rady Ministrów z dnia 8 lutego 1990r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania regulacyjnego w przedmiocie przywrócenia osobom prawnym Kościoła (...) własności nieruchomości lub ich części (M. P., nr 5, poz. 39).

Wyraźnie rozróżnia się tam **żądanie** wniosku oraz jego faktyczne i prawne **uzasadnienie**.

Komisja majątkowa, zgodnie z powszechnie przyjętymi regułami orzekania, związana zatem była treścią **żądania** wniosku a nie jego uzasadnieniem.

Nie było z kolei podstaw do dokonywania na korzyść powódki swoistej interpretacji wniosku przez próbę odczytywania rzeczywistych jej intencji co do zakresu zgłaszanego żądania.

Po pierwsze, wniosek taki nie był, wbrew pogładowi skarżącej, oświadczeniem woli w rozumieniu przepisów prawa cywilnego, które podlegałyby wykładni na podstawie przepisu art. 65 kodeksu cywilnego, a stanowił jedynie wymaganą prawem konwencjonalną czynność wszczynającą postępowanie regulacyjne.

Nie usprawiedliwiałby tego także np. wzgląd na charakter osoby powódki czy też działanie przez nią w tym czasie bez profesjonalnego zastępstwa prawnego.

Każda osoba prawna ma bowiem obowiązek prowadzić swoje sprawy z należytą starannością i nie ma wystarczających podstaw do tego, aby w stosunku do jednostek organizacyjnych K. stosować tu jakąś taryfę ulgową.

Wymaga przy tym podkreślenia, że przepisy ustaw regulujących stosunek Państwa do poszczególnych kościołów, w części dotyczącej zwrotu nieruchomości, stanowią same w sobie swego rodzaju przywilej w stosunku do innych podmiotów, którym także odebrano nieruchomości w czasie obowiązywania systemu tzw. władzy ludowej.

Z tego względu powinny być one wykładane i stosowane raczej rygorystycznie niż liberalnie.

Inną rzeczą jest, że, jak się okazało, w praktyce poszczególne składy Komisji majątkowej z dużą dozą nonszalancji podchodziły do przestrzegania w swoim postępowaniu przepisów procedury czy nawet prawa materialnego, a podejmowane w tym postępowaniu decyzje niejednokrotnie nacechowane były daleko idącą dowolnością.

Nie oznacza to jednak, że praktyki te mogłyby być przenoszone na grunt postępowania sądowego.

Bez znaczenia jest zatem, że, mimo upływu ustawowego terminu i wygaśnięcia w ten sposób niezgłoszonych we wniosku roszczeń, Komisja Majątkowa, w realiach rozpoznawanej sprawy, podejmowała czynności w celu ich rozpatrzenia.

Dodać należy, że nieuzasadnione jest odwoływanie się przez skarżącą w omawianym przedmiocie do orzeczeń wydawanych w podobnych przypadkach w innych sprawach, w tym także rozstrzygniętych już przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu.

Zawsze bowiem decydujące znaczenie mają okoliczności faktyczne konkretnej rozpoznawanej sprawy.

Jeżeli chodzi natomiast o żądania skutecznie zgłoszone przez powódkę we wniosku regulacyjnym z dnia 30 lipca 1990r., czyli co do gruntów o łącznym obszarze 4,10 ha, to część z nich została zaspokojona w naturze, przez przywrócenie parafii własności poszczególnych działek.

Natomiast co do pozostałych działek gruntu, objętych wspomnianym wnioskiem, to następnie objęte one zostały decyzją komunalizacyjną z dnia 17 lutego 1994r. wydaną na rzecz Gminy K., na podstawie której stwierdzono ich przejście z mocy prawa na rzecz tej Gminy na podstawie art. 18 ust. 1 w zw. z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990r. – Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. nr 32, poz. 191 ze zm.).

Racją ma apelująca, iż wydanie tego rodzaju decyzji per se nie pozbawiało uprawnionego podmiotu kościelnego prawa do dochodzenia roszczeń regulacyjnych, a co najwyżej ograniczało jego roszczenia do odszkodowania (por. art. 63 ust. 1 pkt. 3 ustawy regulacyjnej).

Decydujące znaczenie ma jednak okoliczność, że reprezentujący parafię proboszcz zrzekł się co do tych gruntów roszczeń regulacyjnych na posiedzeniu Komisji majątkowej w dniu 15 lutego 1993r., co skutkowało ich wygaśnięciem.

Co prawda Sąd I instancji przyjął, że zrzeczenie to nie wywołało skutków prawnych z uwagi na brak zgody, ewentualnie potwierdzenia tej czynności przez właściwego biskupa, jednak w realiach sprawy tego rodzaju stanowisko nie znajdowało wystarczających podstaw.

W orzecznictwie sądów przesądzono ostatecznie, że, z uwagi na autonomię kościoła i państwa, w przypadku kościelnych osób prawnych za odpowiednik przepisów lub statutów, o jakich mowa w art. 38 kodeksu cywilnego, powinny być uznane postanowienia kodeksu prawa kanonicznego z 1983r. (dalej powoływanego jako „k.pr.kan.”) co dotyczy w szczególności sposobu reprezentacji tych osób w zakresie zarządu ich mieniem w obrocie cywilnoprawnym.

Przyjęto m.in., że co do niektórych czynności o charakterze majątkowym, w szczególności podejmowanych przez jednostki niższego szczebla, jak parafie, ich skuteczność, z uwagi na postanowienia tego kodeksu, może być uzależniona od zgody określonych jednostek czy osób przełożonych lub nadrzędnych. Może tu chodzić o ordynariusza diecezji, Konferencję Episkopatu, S(...)a brak takiej akceptacji może skutkować uznaniem takich czynności za niepełne w rozumieniu przepisu art. 63 kc (por. np. wyrok Sadu Najwyższego z dnia 24 marca 2004r. w spr. IV CK 108/03, OSNC, z. 4 z 2005r., poz. 65 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2008r. w sprawie III CZP 122/08, OSNC, z. 7-8 z 2009r., poz. 115).

Dotyczy to przede wszystkim czynności, które rozmiarami swoimi wykraczają ponad wartości ustanowione na podstawie prawa kanonicznego, w statutach lub innych przepisach wewnątrzkościelnych.

W grę wchodzić mogłyby kanony nr. 1281 oraz nr 1291 - 1295 kodeksu prawa kanonicznego.

Wymagają one m.in. zgody ordynariusza bądź innej uprawnionej władzy kościelnej na czynności przekraczające zakres zwykłego zarządzania lub polegające na alienacji dóbr kościelnych osób publicznych, czyli m.in. parafii, bądź na skutek których majątek takich osób może znaleźć się w gorszej sytuacji.

W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że w rozpoznawanej sprawie nie mogłoby być mowy o uznaniu aktu zrzeczenia się przez proboszcza roszczeń regulacyjnych co do części gruntów za alienację dóbr kościelnych bądź postawienie takiego majątku „w gorszej sytuacji” (kanon (...).pr.kan.)

Przepisy ustawy regulacyjnej uprawniają osoby prawne kościoła jedynie do **wszczęcia postępowania o uregulowanie własności nieruchomości**, nie kreując jednak w ten sposób po ich stronie żadnego prawa obligacyjnego czy, tym bardziej, rzeczowego, które mogłoby być uznane za składnik aktywów majątkowych i w ten sposób stać się przedmiotem alienacji, czyli zbycia lub obciążenia (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 kwietnia 2012r. w spr. V CSK 207/11, OSNC ZD C z 2012r., poz. 69 oraz z dnia 2 grudnia 2015r. w spr. IV CSK 90/15, LEX nr 2007805).

Nie można też pomijać faktu, że częściowe zrzeczenie się przez powodową parafię roszczeń było elementem szerszych negocjacji na forum Komisji Majątkowej, wskutek których uwzględniono pozostałe roszczenia powódki. Trudno zatem byłoby uznać, że wskutek podjęcia omawianej czynności nastąpiło obiektywne pogorszenie jej sytuacji majątkowej.

Przed wszystkim jednak postanowienia przytoczonych kanonów kodeksu prawa kanonicznego przewidują konieczność uzyskania na dokonywaną czynność zgody innego podmiotu jedynie w przypadku, gdy wynika to ze statutu danej osoby kościelnej lub aktu właściwej władzy kanonicznej, wymienionej w kodeksie, w szczególności, gdy wartość przedmiotu czynności przekracza wymienione w tych aktach kwoty (por. kanony (...) § 2, 1291, 1292 § 1 i 2 oraz 1293 k.pr.kan.).

Tymczasem strona powodowa, na której w tym zakresie spoczywał ciężar dowodu (art. 6 kc), nie wykazała, aby w dacie podejmowania przez proboszcza w dniu 15 lutego 1993r. a następnie potwierdzonej na posiedzeniu Komisji Majątkowej w dniu 9 listopada 1994r., omawianej czynności zrzeczenia się roszczeń, statut parafii, bądź inny akt uprawnionej władzy kościelnej wprowadzał tego rodzaju ograniczenia w reprezentacji parafii, przede wszystkim co do charakteru czynności lub jej wartości, które powodowałyby jej bezskuteczność.

W orzecznictwie przyjmuje się natomiast, że niewydanie tego rodzaju, przewidzianych prawem kanonicznym, aktów wewnątrzkościelnych, skutkuje tym, że osoby reprezentujące kościelne osoby prawne, w szczególności parafie, uprawnione są do podejmowania czynności zarządu majątkiem bez żadnych ograniczeń (kanon 532 k.pr.kan., por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2005r. w spr. IV CK 582/04, Legalis nr 89892).

W związku z czym zrzeczenie się przez powódkę roszczeń należy uznać za ważne i prawnie skuteczne.

W tej sytuacji nie było potrzeby, jak to uczynił sąd I instancji, odwoływania się do zasad współżycia społecznego (art. 5 kc), jakkolwiek, co wymaga podkreślenia, co do zasady wywodom sądu w tym przedmiocie nie sposób byłoby odmówić słuszności.

Należy zwrócić uwagę, że wewnątrzkościelne akty, o jakich mowa w kanonach (...) i (...).pr.kan., ograniczające proboszczów w podejmowanych czynnościach zarządu majątkiem kościelnym, nie są publikowane (powszechnie dostępne) i w zasadzie ich treść jest znana jedynie zainteresowanym osobom kościelnym.

W tej sytuacji przedstawiciel kościelnej osoby prawnej, przystępując do negocjacji w ramach prac Komisji Majątkowej, powinien uprzedzić lojalnie stronę państwową o istniejących po jego stronie ograniczeniach, wynikających z prawa kanonicznego, w zakresie możliwości podejmowania wiążących czynności w imieniu reprezentowanego przez siebie podmiotu.

Ewidentnym nadużyciem prawa byłaby w tej sytuacji próba uchylecia się po upływie ponad 20 lat od skutków podjętej czynności z powołaniem się na brak zgody organu nadrzędnego, tym bardziej, jeśli zważyć, że czynność taka była elementem negocjacji, które zaowocowały wydaniem korzystnego dla parafii orzeczenia co do innych nieruchomości.

Z tych przyczyn na podstawie art. 385 kpc Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 2 wyroku.

Ponieważ wnioski apelacji uwzględniono jedynie w niewielkim zakresie, apelująca winna jest do zwrotu pozwanym poniesionych przez nich kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

W tym przypadku wyjątek z art. 102 kpc nie znajduje uzasadnienia.

Powódka miała bowiem możliwość odrębnego zaskarżenia wyroku jedynie w części dotyczącej kosztów procesu, korzystając z instytucji zażalenia.

Skoro zdecydowała się jednak, znając stanowisko prawne sądu I instancji, na wywiedzenie apelacji, to musi ponieść tego konsekwencje w postaci zwrotu kosztów poniesionych w postępowaniu odwoławczym przez przeciwników procesowych.

Proces nie może bowiem toczyć się w całości wyłącznie na ryzyko pozwanych.

Z tych przyczyn na podstawie art. 98 § 1 i 3 kpc oraz art. 99 kpc i art. 32 ust.3. ustawy z dnia 15 grudnia 2016r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. 2016.2261) w zw. z art. 391 § 1 kpc, przy uwzględnieniu treści § 10 ust. 1 pkt 2) w zw. z § 2 pkt. 8) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. 2015.1800 ze zm.) oraz § 10 ust. 1 pkt 2) w zw. z § 2 pkt. 8) Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015.1804 ze zm.) orzeczono jak w punkcie 3 wyroku.

Bogdan Wysocki Marek Górecki Małgorzata Mazurkiewicz -T.